

svenska folkstyrelsen. Denna roll tycks vara stadd i förändring; en förändring som i någon mån kan ses som en organisatorisk anpassning till förändrade förutsättningar för organisationerna.

Partiernas strategier för att möta betydelsefulla förändringar i deras omgivning, som t ex minskande medlemssiffror och därmed en försämrad ekonomi, har varit att öka det finansiella stödet från stat, kommun och landsting. Effekterna av det offentliga partistödet i detta avseende kan inte överdrivas. Denna och andra förändringar har sammantaget tenderat att knyta partierna allt närmare till statsmakten och dess institutioner, minskat vikten av partiernas kommunikativa roller och därmed bidragit till att fjärma partiorganisationerna från det civila samhället (Pierre och Widfeldt, 1994; jfr Katz och Mair 1995). Mycket tyder på att den svenska utvecklingen i dessa avseenden mycket liknar den i ett antal andra länder (Katz och Mair, eds 1994).

Jon Pierre och Anders Widfeldt

Referenser

- Gilljam, Mikael och Sören Holmberg (1993), *Väljarna inför 1990-talet* (Stockholm: Norstedts Juridik).
 Katz, Richard S. och Peter Mair (eds) (1992), *Party Organizations: A Data Handbook on Party Organi-*

zations in Western Democracies, 1960-90 (Newbury Park och London: Sage Publications).

Katz, Richard S. och Peter Mair (eds) (1994), *How Parties Organize: Adaptation and Change in Party Organizations in Western Democracies* (Newbury Park och London: Sage Publications).

Katz, Richard S. och Peter Mair (1995), "Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party." *Party Politics*, vol. 1, no. 1, s 5-28.

Lawson, K. and P. Merkl (eds) (1988), *When Parties Fail. Emerging Alternative Organizations* (Princeton: Princeton University Press).

Maisel, Louis och Paul M. Sacks (eds) (1975), *The Future of Political Parties* (Sage Electoral Studies Yearbook, vol. 1. Beverly Hills och London: Sage Publications).

Panbianco, A. (1988), *Political Parties: Organization & Power* (Cambridge: Cambridge University Press).

Pierre, Jon och Anders Widfeldt (1994), "Party Organizations in Sweden: Colossuses on Clay Feet or Flexible Pillars of Government?", ss. 332-356 i Richard S. Katz och Peter Mair (eds), *How Parties Organize: Adaptation and Change in Party Organizations in Western Democracies* (Newbury Park och London: Sage Publications).

Westerståhl, Jörgen och Folke Johansson (1981), *Medborgarna och kommunen*. Ds 1981:12.

Petersson, Olof, Anders Westholm och Göran Blomberg (1989), *Medborgarnas Makt* (Stockholm: Carlssons).

Kris för de svenska partierna?

1. Utvecklingen för partierna

Finns det en partikris i Sverige? Jag skulle vilja svara ja och lyfta fram en utveckling som kännetecknas av ett antal olika trender. Trender som alla pekar i samma riktning.

Den första är att de politiska partierna förlorar medlemmar och aktiva. Efter en ökning av medlemsanslutningen från början av 1900-talet och framåt vände utvecklingen runt 1960. Antalet individuellt anslutna partimedlemmar har därefter minskat i Sverige.

Statsvetenskaplig Tidskrift 1995, årg 98 nr 1

Vid slutet av 1950-talet var knappt 1,5 miljoner svenskar, eller 30 procent av de röstberättigade, medlemmar av något politiskt parti. Detta var när de svenska partierna befann sig på höjden av sin medlemsnivå. I siffrorna ingår de medlemmar som var kollektivanslutna till socialdemokraterna. Om dessa inte räknas in var andelen av de röstberättigade 19 procent (Riksdagens utredningstjänst 1994-10-04).

Femton år senare var antalet partimedlemmar totalt sett något högre. Detta var ett resultat av att antalet kollektivanslutna hade ökat med runt 150.000, medan antalet individuellt

anslutna minskat med 60.000. Eftersom befolkningen samtidigt hade växt var dock andelarna av de röstberättigade nu lägre, 26 procent respektive 15 procent (Riksdagens utredningstjänst 1994-10-04).

Avtappningen av medlemmar fortsatte och tog ökad fart under andra hälften av 1980-talet. Därefter har alla de etablerade partierna fått vidkännas ett minskat antal medlemmar. Avskaffandet av kollektivanslutningen till socialdemokraterna 1991 medförde att partiet bara fick kvar 1/5-del av de medlemmar som partiet hade tidigare (Aktuellt i Politiken 1992).

Minskningen av antalet partimedlemmar har fortsatt under de senaste åren. Mellan 1991 och 1994 minskade moderaterna (från 138.000 till 111.000), centern (från 101.000 till 94.000), folkpartiet (från 38.000 till 34.000) och ny demokrati (1994 3.000). Moderaterna och folkpartiet har alltså på bara några få år förlorat en stor del av sina tidigare medlemmar.

Socialdemokraterna (259.000), miljöpartiet (7.000) och vänsterpartiet (11.000) ligger kvar på en låg nivå jämfört med tidigare medlemstal. Nivåer som de kom ner på runt 1990. Endast KDS (28.000 1994) redovisar en mindre ökning. Dessa siffror innebär att runt 10 procent av de röstberättigade nu är medlemmar av något av de politiska partierna (Riksdagens utredningstjänst 1994-07-13 och 1994-10-04 och Dagens Nyheter 1994-06-06).

En sammanfattande slutsats blir därmed att de svenska partierna under lång tid har förlorat medlemmar och att förlusterna har accentuerats under de senaste åren.

De aktuella medlemssiffrorna för de politiska partierna ger dessutom anledning att revidera uppfattningen att de svenska partierna står starka i ett västeuropeiskt perspektiv (Jfr t ex Katz och Mair et al 1992). Från att Sverige, tillsammans med Österrike, så sent som mot slutet av 1980-talet var de länder med den största andelen av valmanskåren som medlemmar av de politiska partierna ger de senaste siffrorna en andel snarast under genomsnittet för Västeuropa (Katz och Mair et al 1992: 335).

Ser vi till den andel av befolkningen som är aktiv i de politiska partierna sjunker den kraftigt jämfört med andelen partimedlemmar. De partipolitiskt aktiva utgör bara en mycket liten andel av befolkningen. Runt tre procent uppgav att de arbetat i ett politiskt parti under det senaste året enligt maktutredningens undersökning (Petersson, Westholm och Blomberg 1989).

En likartad nedåtgående trend, som den på riksnivån, kan vi se när det gäller medborgarnas partipolitiska aktivitet i kommunerna. Antalet partimedlemmar i en genomsnittlig kommunal partiorganisation har i det närmaste halverats under 1980-talet. Störst har minskningen varit inom folkpartiet (Uppgifter från Gidlund och Gidlund 1981 respektive från forskningsprojektet Kommunala valvindar).¹

Undersökningar från 1979 tyder på att det framförallt var de yngre som partierna hade svårt att rekrytera, något som resulterade i att partiernas genomsnittsålder blev allt högre (Westerståhl och Johansson 1981: 39f och 134). Samma tendens finner vi när det gäller antalet medlemmar i de politiska ungdomsförbunden. Dessa har minskat kraftigt sedan slutet av 1970-talet.

1976 hade ungdomsförbunden 207.000 medlemmar (Back och Berglund 1978: 95). Under de senaste 15 åren har de mer än halverat sin medlemskader. Av 135.300 medlemmar i alla de politiska ungdomsförbunden 1986 fanns 1991 bara 99.800 kvar. Minskningstakten är därmed ungefär densamma under hela perioden sedan mitten av 1970-talet.

Den allra senaste utvecklingen för ungdomsförbunden är svårbedömd. Flera förbund redovisar 1994 mycket kraftiga tillbakagångar i medlemstal. Det är dock osäkert hur mycket av detta som är utslag av en reell minskning och hur mycket som beror på att årets siffror är mer korrekta än tidigare års.

Både antalet mötesaktiva och valarbetare i de kommunala partiorganisationerna visar också på kraftiga minskningar under 1980-talet. *Tabell 1* beskriver utvecklingen inom de kommunala partiorganisationerna.

Tabell 1. Utvecklingen inom de kommunala partiorganisationerna (medelvärden).

	1979	1985	1988
Antalet medlemmar	220	164	120
Antalet mötesaktiva	30	20	15
Antalet valarbetare	36	25	25

Hälften av de mötesaktiva och en tredjedel av valarbetarna har alltså försvunnit i en genomsnittlig partiorganisation (Uppgifter från Gidlund och Gidlund 1981 respektive från forskningsprojektet Kommunala valvindar). Några siffror för de senaste åren finns inte tillgängliga.

Partierna har vidare svårt att rekrytera kandidater och många hoppar av efter kort tid (Se t ex SOU 1989: 108). Detta märks bl a genom att partierna får svårare att ställa upp med listor i de olika kommunerna. För partier som folkpartiet, vänsterpartiet, KDS och miljöpartiet är det i många fall svårt att ens rekrytera så många personer att partiet överhuvudtaget kan ställa upp i kommunfullmäktigeval. Partierna tvingas, framförallt i sina svaga distrikt, göra stora insatser på detta område inför varje val. Här förefaller det inte vara några svårigheter att göra "politisk karriär".

Ett andra tecken på de politiska partiernas grepp om medborgarna är graden av *partihängarskap*. Allt färre av medborgarna uppfattar sig som anhängare av något av partierna. Andelen starkt övertygade anhängare var ca 50 procent av väljarna i början av 1960-talet, 30-35 procent under 1970-talet mot endast ca 25 procent vid valet 1991 (Gilljam och Holmberg 1993).

Medborgarnas *förtroende* för de svenska samhällsinstitutionerna är ett tredje mått. I Sverige har den andel av befolkningen som uttrycker misstroende mot de politiska partierna och politikerna ökat i stort sett kontinuerligt sedan slutet av 1960-talet. Speciellt kraftigt har förtroendet för riksdag och regering minskat. När urholkningen av förtroendet för de flesta institutioner och grupper har stannat av de sista åren fortsätter minskningen för riks-

dag och regering (Gilljam och Holmberg 1993 och Elliot 1994).

Sammantaget menar jag att utvecklingen över tiden gör det befogat att säga att de svenska partierna befinner sig i ett så svårt läge att det är rimligt att tala om en kris. Varför har man då från vissa håll ifrågasatt om det verkligen finns någon partikris? Jo fortfarande finns den representativa demokratins utanverk kvar. Den svenska demokratin är i mycket stor utsträckning byggd på en demokrati genom de politiska partierna. Så är fallet i formella sammanhang, men så förefaller också fortfarande vara fallet i det "verkliga" politiska livet.

Partierna finns, de ställer upp till val, nominerar kandidater och besätter platserna i riksdag, landsting och kommunfullmäktige och i utskott, nämnder och styrelser på alla nivåer. Partierna förefaller dessutom fungera organisatoriskt och internt. De har organisationer, lokaler och anställda på lokal, regional och riksnivå och de fattar beslut, utser ledare och styrelser och antar program. En sannolikt väl tillspetsad bild av den utveckling som jag visat skulle vara att säga att det dock mer och mer är de partipolitiska kulisserna som vi ser.

2. Förklaringar till partikrisen

Det finns naturligtvis ett flertal förklaringar till partikrisen. Flera har varit uppe till debatt. Det har bl a gällt förändrade egenskaper hos medborgarna (t ex en tillväxt av arbeten i nya yrken, ökad utbildning och ökad rörlighet), en förändrad inställning och förnyade arbetsmetoder från massmediernas sida (t ex mer kritiska och otraditionella) och en förhållandevis svag ekonomisk utveckling som kopplats samman med det politiska systemets kapabilitet.

Något entydigt svar har inte heller jag. Förklaringen är dessutom rimligen en kombination av ett antal faktorer. Jag skulle dock vilja lyfta fram ett annat synsätt. Jag tror att en viktig förklaring finns hos partiernas egna ageranden.

Det finns en riktning inom den internationella forskningen som talar om partiernas nedgång eller kris (Se t ex Hague, Harrop och

Breslin 1992). Denna tes kan sammanfattas ungefär så här: I de industrialiserade demokratierna har konflikterna kring klass och religion som skapade partisystemen försvagats och därmed också de sociala baserna för de olika partierna. Väljarna har också brutit upp ur traditionella sociala miljöer genom att byta yrke och/eller bostadsort. Väljarnas partiloyaliteter har därmed försvagats vilket har givit upphov till mer pragmatiska och instrumentella väljarkårer. Väljarna har blivit mer rörliga. Detta skall ha uppmuntrat "catch all-partier" som ger sig in på väljarmarknaden för att försöka vinna det stöd som de kan få. Det är alltså partier som inte framförallt vänder sig till en speciell social grupp.

Vi kan dock vända på detta resonemang. Vissa forskare, och jag vill ansluta mig till dem, menar istället att det huvudsakligen är partiernas förändrade förhållningssätt till olika sociala grupper som löst upp banden mellan partierna och olika sociala grupper och medborgare (Se t ex Przeworski 1985 och Przeworski och Sprague 1986). Detta synsätt ser utvecklingen snarare ur ett aktörsperspektiv, med partierna som de viktigaste aktörerna, jämfört med det synsätt som jag nyss beskrev där strukturella förändringar i samhället intar en framträdande plats som förklaringsfaktorer.

I ett försök att förklara medlemsutvecklingen i de danska partierna gör Elklit (1990) en uppdelning som liknar den som jag just presenterat. Han talar alltså om strukturella och aktörsorienterade förklaringar. I det sistnämnda avseendet skiljer han dessutom mellan förklaringar där medlemmarna är aktörerna och förklaringar där partierna utgör aktörerna.

Utvecklingen, enligt det aktörsinriktade perspektiv som jag presenterar, kan närmast beskrivas som en växelverkan mellan partiernas och medlemmarnas/anhängarnas handlande. En särprägel är dock tonvikten på partiernas handlande som framkallare av reaktioner från medborgarna.

När *partierna söker vinna alla typer av väljare*, menar man, kan medlemmarna i deras ursprungliga sociala grupper inte längre se samma anledning att stödja och rösta på just detta

parti och de blir därmed osäkra. Partierna förlorar aktivister och allt färre väljare blir trogna anhängare av ett visst parti. Synsättet betonar också att partiernas roll som vägledare för väljarnas bedömningar av samhällsförhållanden och de olika partierna minskar.

Perspektivet kan utvecklas ytterligare. *Partierna behöver inte ens medlemmar och aktiva*. De finansieras av statliga och kommunala partistöd. Dessa inkomstkällor dominerar nu kraftigt hos alla partier, med undantag endast för SAP. I detta parti kommer ungefär hälften av intäkterna från andra källor. Betydelsen av enskilda medlemmars bidrag för partiernas ekonomi har försvunnit hos alla partier.

Partierna når ut till väljarna genom massmedierna, massutskick, reklam och andra personliga metoder. På riksplanet sker det framförallt via TV och på lokalplanet framförallt via lokaltidningarna. Väljarna mobiliseras i allt större utsträckning med hjälp av partiledare via television, inte med hjälp av lokala möten och dörrknackare. Partierna behöver alltså inte längre sina medlemmar, varken för att finansiera sin verksamhet eller för att föra valkampanj.

Medlemmarna behövs inte heller för att ge en bild av väljarnas uppfattningar. Det får partierna via opinionsmätningar på riksplanet och enkäter på det lokala planet. Utnyttjandet av bägge dessa metoder har ökat kraftigt under de senaste åren.

Det bör anmärkas att alla dessa företeelser inte bör betraktas som exempel på partiernas medvetna försök att bli oberoende av medlemmar/aktiva, även om de får konsekvenser i denna riktning.

Ibland kan det till och med ställa till *problem att ha medlemmar och aktiva*. Det är då svårare för partiledningarna att få sin vilja fram. Det tar också lång tid att få sin vilja fram. Medlemmar och aktiva fungerar ofta som bromsare när ett partis ledning snabbt vill (eller tycker sig behöva) förändra ett partis politik på ett visst område. En partilednings bedömning av vilka förändringar som är önskvärda mot bakgrund av en händelseutveckling eller av förhandlingar med andra partier delas inte alltid av medlemmar och aktiva. En förklaring som förs

fram till detta är att de sistnämnda ofta antas vara mer principiellt orienterade (Jfr t ex Elklit 1990: 22ff).

Partiernas förändrade inriktning kan också delvis orsakas av *krav från aktörer* som massmedier, partiernas informationsavdelningar och reklambyråer.

Sammantaget innebär utvecklingen krav på ett förenklat och snabbare beslutsfattande, ett mer kortsiktigt politiskt agerande, förändrade partiprofiler och förändrade ledarroller. Det finns några allmänt diskuterade exempel på detta ökade inflytande och vilka konsekvenser det har fått. Låt oss se på socialdemokraterna under den senaste 10-årsperioden. Vad betydde affischen med yupprien i sportbilen för bilden av socialdemokraterna? Vad har lanseringen av Mona Sahlin betytt för bilden av socialdemokraterna och för socialdemokraternas politik? Vilka var orsakerna till Allan Larssons avgång som ekonomisk talesman för SAP? Hur har det ökade inflytandet påverkat socialdemokraternas beslut om vilka grupper partiet vänder sig till?

Framförallt de senaste åren har dessa aktörer (dvs den allra yttersta partiledningen, partiernas informationsavdelningar och reklambyråer samt massmedierna) fått en betydligt större inflytande över beslutsfattandet inom partierna. Sannolikt har detta skett på bekostnad av det reella inflytandet från medlemmarna och de aktiva i de politiska partierna. I takt med att partierna förändrats i den riktning som jag nu har beskrivit ser antagligen ännu färre medborgare anledning att vara medlem/aktiv eller ens partianhängare.

För att vara mer direkt: Kanske är det partierna som har vänt sig bort från medborgarna, snarare än tvärtom?² Det är betydligt lättare att leda ett politiskt parti utan medlemmar och aktiva, och valresultaten behöver inte bli sämre. Dessa två saker tycks exemplet ny demokrati visa med all önskvärd tydlighet. Så skulle min bild av den förhållandevis tydliga uppfattningen, inom de politiska partierna och med dem närliggande kretsar, kunna sammanfattas.

Den naturliga invändningen mot mitt resonemang berör frågan om partiernas handlingsutrymme. Om de svenska partierna kunde ha

handlat annorlunda är en fråga som är lika intressant som den är svår att besvara.

Vilken betydelse har då partikrisen för den svenska demokratin?

3. Partikrisens betydelse och konsekvenser

Den svenska demokratin är, i jämförelse med de andra västerländska demokratierna, i ovanligt stor utsträckning uppbyggd kring de politiska partierna. Om detta råder det ingen oenighet. Det räcker med att slå upp en mycket spridd lärobok i statsvetenskap som Birgersson-Westerståhl (1992: 69): *Det svenska folkstyret*. De skriver: "partierna är politikens huvudaktörer".

De politiska partierna står för mycket av informationen såväl uppåt som nedåt i det politiska systemet. Det är de politiska partierna som skall samla upp och kombinera olika medborgares åsikter till realiserbara politiska handlingslinjer. Det är de politiska partierna som skall representera medborgarna i de beslutsfattande organen på alla nivåer. Politiska organ som har ansvaret för en jämfört med andra länder förhållandevis stor offentlig sektor.

De politiska partierna har kort sagt en mycket betydelsefull roll i den svenska representativa demokratin. Därför blir konsekvenserna av en förändring, likt den som jag skisserat, särskilt allvarliga i Sverige. Det är sammantaget en utveckling mot att banden mellan partierna och medborgarna, i bägge riktningarna, försvagas och att partiernas ståndpunkter och representanter därmed sannolikt blir mindre representativa.

Avslutningsvis skall jag visa på några av de mer konkreta konsekvenserna av partikrisen. Med tanke på mina forskningsintressen är det naturligt att framförallt peka på vilken påverkan den får på hur de svenska väljarna agerar.

Utgångspunkten för partikrisen är att medborgarna i minskad utsträckning är medlemmar/aktiva i de politiska partierna eller i med dessa tätt anknutna intresseorganisationer och andra föreningar. Allt färre medborgare fungerar som ambassadörer för de politiska par-

tierna och en allt mindre skara är partianhängare.

Denna utveckling har, enligt min uppfattning, samband med ett minskande förtroende för det politiska systemet. Ett minskande förtroende som inte minst drabbar de politiska partierna. Sammanlänkat med detta, fast inte i samma snabba takt, ökar det politiska missnöjet.

Konsekvenserna av den kedja som jag nu har beskrivit är en ökad benägenhet från väljarnas sida till ett förändrat röstbeteende. Det kan gälla att avstå från att rösta, att rösta blankt, att byta parti eller att splittra rösterna mellan riksdags- och kommunfullmäktigeval. På detta sätt skapas också ett ökat utrymme för nya partier.

Sammanfattningsvis har jag givit två svar som inte bör väcka något större uppseende: ja, det finns en partikris i Sverige, och ja, den har stor betydelse för det svenska politiska systemets funktionssätt. Något mer ovanligt var kanske mitt svar på frågan varför de svenska partierna befinner sig i kris. Här pekar jag på betydelsen av de politiska partiernas egna ageranden.

Anders Håkansson

Noter

1. Undersökningarna avser i alla tre fallen det riksrepresentativa 50-urvalet av kommuner som ingick i kommunaldemokratiska forskningsgruppens undersökning vid valet 1979. De tre storstäderna ingår dock inte i urvalet. Materialinsamlingen genomfördes genom enkätundersökningar med kommunala partiorganisationer efter respektive val. Undersökningarna 1985 och 1988 gjordes inom forskningsprojektet Kommunala valvindar och presenteras i Håkansson 1988 och 1992.

2. Jag är medveten om att framförallt socialdemokraterna under de senaste åren gjort försök att blåsa nytt liv i folkrörelseaspekterna hos partiet. Också inom folkpartiet har dessa frågor diskuterats. Det socialdemokratiska projektet utgår från rapporten "folk i rörelse" som lades fram för partikongressen 1990 (Projektet beskrivs i *Aktuellt i Politiken* 1991). En grundtanke i denna rapport är att s-föreningarna skall ställas i centrum för 1990-

talets partiarbete inom socialdemokraterna. Projektet kallas "upp och ned på partiet" och var det dominerande projektet inom partiet under början av 1990-talet.

Så här beskrivs dess målsättning: De socialdemokratiska föreningarna, i bostadsområden, i en kommun del eller på en arbetsplats, skall få en mer självständig ställning inom partiet. De övriga leden i partiet – från partiexpeditionen i Stockholm via partidistrikt och arbetarekommuner – skall stödja denna förändrade inriktning. Dessa överordnade nivåer skall snarare fungera som serviceorgan för de underordnade, och då framförallt för föreningarna. Att krav, politik, förslag och aktiviteter i större utsträckning skall utformas underifrån kan sägas vara en sammanfattande målsättning. Partisekreteraren sammanfattade: "Aktiverande av de lokala föreningarna för att kanalisera de lokala politiska kraven och bli partiets känslspröt utåt."

Effekterna av detta försök har inte studerats varför det är för tidigt att uttala sig om dess konsekvenser för det socialdemokratiska partiet.

Käll- och litteraturlista:

- Aktuellt i Politiken* 1991 och 1992.
 Back, P-E. och Berglund, S. (1978): *Det svenska partiväsendet*. Stockholm: AWE/Gebbers.
 Birgersson, B-O. och Westerståhl, J. (1992): *Det svenska folkstyret*. Stockholm: Liber.
Dagens Nyheter 1994-06-06.
 Elklit, J. (1990): Faldet i medlemstal i danske partier – reflektioner över mulige årsager. Uppsats till 9. nordiske statskundskabskonference, Reykjavik 15-18 august 1990. (stencil).
 Elliot, M. (1994): Tilltro på tillväxt? I Holmberg, S. och Weibull, L. (red): *Vägval. SOM-undersökningen 1993*. Göteborgs Universitet: SOM-institutet.
 Gidlund, J. och Gidlund, G. (1981): Ty riket är ditt och makten. De politiska partiernas roll i de svenska kommunerna. *DS Kn* 1981: 15.
 Gilljam, M. och Holmberg, S. (1993): *Väljarna inför 90-talet*. Stockholm: Norstedts juridik.
 Hague, R. Harrop, M. och Breslin, S. (1992): *Comparative Government and Politics*. Basingstoke och London: MacMillan.
 Håkansson, A. (1988): Kommunala frågor och konflikter i partiernas lokala valrörelser vid valet 1985. Statsvetenskapliga institutionen, Lunds Universitet. (stencil).

- Håkansson, A. (1992): *Konsten att vinna ett val. En studie av fram- och tillbakagångar för socialdemokraterna i kommunalvalet 1988*. Lund: Statsvetenskapliga institutionen.
- Katz, R.S. och Mair, P. et al (1992): The Membership of Political Parties in European Democracies, 1960-1990. *European Journal of Political Research* 1992: 2, s. 329-345.
- Partimedlemmar. Riksdagens utredningstjänst 1994-07-13 respektive 1994-10-04.
- Petersson, O. Westholm, A. och Blomberg, G. (1989): *Medborgarnas makt*. Stockholm: Carlssons.
- Przeworski, A. (1985): *Capitalism and Social Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Przeworski, A. och Sprague, J. (1986): *Paper Stones. A History of Electoral Socialism*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Förtroendevald på 90-talet. Utmaningar och möjligheter. *SOU* 1989: 108.
- Sydsvenska Dagbladet* 1992-11-27 och 1994-09-23.
- Uppgifter från forskningsprojektet Kommunala valvindrar. Statsvetenskapliga institutionen, Lunds Universitet.
- Westerståhl, J. och Johansson, F. (1981): Medborgarna och kommunen. Studier av medborgerlig aktivitet och representativ folkstyrelse. *Ds Kn* 1981: 12.

Partikrisen, den nya politiken och den nya högern

I en elementär lärobok i komparativ politik (Hague m fl 1992) listas de politiska partiernas funktioner:

- För det första hävdar författarna, fyller partierna en funktion som en *kanal för ömsesidig information* både uppåt och nedåt.
- För det andra ska partierna fylla funktionen att *aggregera intressen*.
- Inom det beslutsfattande systemet engageras partierna i *genomförandet av kollektiva mål*.
- Vidare är partierna viktiga för *rekrytering och socialisation* av politiska eliter.
- Slutligen är partierna som författarna uttrycker saken "the objects of powerful *emotional attachment*".

Det har under en följd av år framkommit data, som tyder på att partierna har svårt att fylla dessa funktioner. Maktutredningens medborgarundersökning (Petersson m fl 1989) visade, att medborgarnas administrativa kompetens stadigt ökat i ett 20-årsperspektiv. Olika former av politiskt deltagande hade också ökat – det gällde såväl individuell opinionsbildning som deltagande i demonstrationer och manifestationer. Däremot hade deltagandet i form av partiaktivitet inte ökat, utan stagnerat. När folket blev alltmer kompetent och aktivt minska-

de partiernas andel av den totala aktiviteten och därmed deras roll för intresse- och informationsöverföringen.

När det gäller den andel av medborgarna som i intervjuundersökningar förklarar sig villig att åta sig kommunala förtroendeuppdrag, så är den i huvudsak konstant. Kommunaldemokratiska forskningsgruppen (Wallin m fl 1981) konstaterade 1979 att 15 procent var uppdragsvilliga. I förtroendeuppdragsutredningens undersökning 1988/89 (SOU 1989:108) fanns 17 procent uppdragsvilliga och i 1991 års medborgarundersökning inom forskningsprogrammet Demokrati i förändring¹ var andelen 14 procent. Däremot ökar avhoppsfrekvensen bland dem som valts in. Förtroendeuppdragsutredningen konstaterade att avhoppsbägenheten ökade under 1980-talet från omkring var fjärde till ungefär var tredje.

Om vi slutligen vänder oss till vad läroboksförfattarna kallade "emotional-attachment" är problemen uppenbara. I 1991 års kommun-medborgarundersökning ställdes frågan om medborgarnas förtroende för elva samhällsinstitutioner. Den absoluta bottenpositionen intogs av "de politiska partierna": 49 procent av de svarande uppgav att de hade litet förtroende för de politiska partierna. För att få något att jämföra med, kan nämnas, att den genomsnittliga andelen misstroga för de övriga tio sam-